

Шляхи забезпечення ефективного використання земель у сільськогосподарському виробництві

Постановка проблеми. На етапі формування ринкової економіки країни та виходу на світові ринки забезпечення ефективного й раціонального використання земель є головним питанням, важливою передумовою національної безпеки України. Правильне та ефективне використання будь-якого засобу виробництва передбачає детальне знання його властивостей. Поняття землі ґрунтується на її характеристиках як засобу і предмета праці, як знаряддя виробництва й водночас як найважливішої продуктивної сили.

Актуальність теми все більше зростає у зв'язку з науково-технічним прогресом, ростом продуктивних сил, які потребують залучення в господарське користування нових земельних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми ефективного використання земель в аграрних підприємствах постійно знаходяться в полі зору науковців: Д.С. Добряка [7], Л.Я. Новаковського [19], М.М. Федорова [25] та багатьох інших. Водночас ряд положень, що стосуються ефективності використання земель у сільському господарстві, потребують подальших наукових досліджень.

Мета статті – уточнення сутності поняття “ефективність використання земель”, дослідження стану й шляхів реалізації Добровільних керівних принципів із відповідального управління та доступу до земельних, рибних і лісових ресурсів у контексті національної продовольчої безпеки України.

Виклад основних результатів дослідження. Унікальний земельно-ресурсний потенціал України зумовлює її особливе місце

серед інших європейських країн. Земля завжди була, є й буде обмеженим ресурсом. Дбаючи про успішне майбутнє країни, ми повинні розумно та ощадливо розпоряджатися нашим національним багатством – українською землею, забезпечувати ефективність її використання.

Переважна більшість економічних словників визначають землю як один із основних чотирьох факторів виробництва (інші: праця, капітал, підприємницький хист), що включає природні ресурси, родовища корисних копалин, ресурси моря, озера і тварин [10, с. 930; 23, с. 282].

Такі автори, як С. В. Мочерний, Я. С. Ларіна, О. А. Устенко, С. І. Юрій та А. Б. Борисов зазначають, що земля служить для виробництва сільськогосподарської продукції, будівництва міст, залізничних і автомобільних шляхів. Учені визначають землю як життєвий простір людини, тобто без її наявності життя неможливе [9, с. 260; 2, с. 255].

На противагу вітчизняним ученим, в Оксфордському словнику англійської мови зазначено, що земля – це частина земної поверхні, яка не покрита водою [29].

В основу земельного законодавства покладено норми Основного Закону України – Конституції. Слід звернути увагу на ст. 14 Конституції, де вказано, що земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави; разом із чим може перебувати у власності державних, кооперативних, громадських підприємств, організацій, установ або окремих громадян [13].

Ст. 1 Закону України “Про охорону земель” визначає землю як “поверхню суші з ґрунтами, корисними копалинами та іншими природними елементами, що органічно поєднані й функціонують разом з нею” [22].

* Науковий керівник – В.Я. Плаксієнко, доктор економічних наук, професор.
© Є.С. Лазеба, 2014

Проте на думку В.І. Андрейцева, законодавчі визначення не відбивають істотних властивостей землі. У юридичному значенні він розглядає землю як головну територіально-просторову частину довкілля у межах території України, національне багатство українського народу, матеріальну основу територіальної цілісності, суверенітету й національної безпеки держави [1, с. 14].

На думку О. С. Новоторова, земля є територією суші або її частиною (земельною ділянкою) з ґрунтами, іншими природними складовими ландшафту, що вдало поєднані та функціонують разом із нею, є об'єктами власності й господарської діяльності, що здійснюється відповідно до чинного законодавства України [21].

Землю як ресурс, без котрого неможливе існування будь-якої країни, розглядають В. М. Другак і Р. М. Курильців. Також вони стверджують, що земля – особливий природний ресурс [8, с. 14].

На думку Д. Добряка, земля – це найбільша цінність нашої країни, кожного її громадянина. Україна вирізняється серед інших європейських держав своїми чорноземами [7].

Таким чином, виходячи із згаданих вище положень законодавства, а також із підходів, що висловлюються у науці земельного права, вважаємо, що поняття “земля” необхідно розглядати як земну поверхню та простір над і під нею на висоту й глибину, необхідні для правомірного використання земельної ділянки за цільовим призначенням, включаючи ґрунтовий покрив у межах цього простору.

Важливо звернути увагу на ефективне використання землі задля збереження та поліпшення її особливостей. Питанню ефективності приділяється велика увага в науково-економічних дослідженнях, вона й досі є предметом активного наукового обговорення.

Досліджуючи ефективність використання земель, не варто порівнювати такі поняття, як “ефект” та “ефективність”. Термін “ефективність” є похідним від терміна “ефект”, що утворився від латинського “effectus” – виконання, результат причини чи дії; справити враження на когось або/та чимось [6]. Ефект як одержаний результат у різних формах прояву, як-то матеріальна, грошова, соціальна, викладені в економічних енциклопедіях відомих учених-дослідників. Звідси термін “ефективність” (від лат. “efficientia”) можна пояснити як результати певного проекту, процесу, який вимірюють відношенням між одержаним результатом і використаними при цьому матеріалами [2, с. 846; 6, с. 28; 9, с. 217].

Набагато ширше поняття “ефективності” наводять у своїх працях відомі економісти В. А. Коноплицький та Г. І. Філіна, вказуючи на ідеальний варіант – очікування максимуму продукції при мінімумі витрат. На практиці збільшення кількості одержаного продукту при вимірюваному обсязі витрат вказує на підвищення ефективності, й навпаки [12, с. 146].

Доцільним вважається дослідження категорії ефективності з якісного погляду, що виражає економічні відносини між виробниками з приводу економії затрат живої та уречевленої праці. Використавши такий підхід до питання, яке вивчається, ефективність використання землі слід аналізувати як відображення реального стану економічних відносин, що виникають між виробниками, власниками землі й суспільством у цілому в процесі використання земельних ресурсів в аграрних підприємствах [16, с. 15].

Перехід до ефективної системи використання земель – це основна ідея земельної реформи, яка проводиться в нашій країні. Тому важливим є вивчення поняття “ефективність використання земель”, при цьому розрізняючи його з “раціональним використанням земель”.

Так, О.С. Будзак ефективне використання земель розглядає як таке, що забезпечує економічний результат діяльності та характеризується відношенням одержаного економічного ефекту до витрат ресурсів, що в свою чергу передбачає поліпшення рівня життя людей і екологічного стану землі. Щодо поняття “раціональне використання землі”, то воно має бути пристосованим до кліматичних умов території, що сприятиме зростанню економічного ефекту, який полягатиме в одержанні максимальної кількості продукції на одиницю площі за найменших затрат праці й коштів і задоволенні потреб ринку [3, с. 13-15].

Сутність ефективності використання землі має виражати певні суспільно-виробничі

та, зокрема, земельні відносини в конкретних умовах того чи іншого способу виробництва [27, с. 24-25].

На думку Я.І. Лютого, ефективність використання земельних ресурсів виражає відносини між членами суспільства щодо використання землі, вкладеними ресурсами й одержаним результатом, тобто за нею можна судити про рівень використання трьох факторів трудового процесу [17, с. 95].

Як доводять, Л.О. Мармуль і В.А. Романова, ефективним слід вважати таке використання земель, що забезпечує науково обгрунтований економічний ефект від господарювання й одночасно сприяє поліпшенню родючості ґрунтів та екологічного стану навколишнього середовища. На їхню думку, при цьому комплекс заходів повинен бути спрямований на збереження й відтворення родючості ґрунтів і поліпшення інших корисних властивостей землі та навколишнього середовища в цілому [18, с. 22].

Рациональне використання земель, за їхніми дослідженнями, передбачає комплексне завдання, розв'язання якого потребує розробки нових підходів щодо способів ефективного використання земель.

Рациональне використання землі також передбачає його цільовий характер, організований для конкретних умов простору і часу оптимальний спосіб використання, доцільність виробничого та невиробничого використання, економічне витрачання виробничих властивостей землі, підвищення родючості ґрунтів, збереження екологічної рівноваги в природі [15, с. 6-7].

Рациональне використання земель розглядають як наукове обгрунтування екотехнологій мінімізації використання земельних ресурсів і, навпаки, максимального удосконалення використання їхніх корисних функцій для забезпечення потреб нації за умови збереження саморегуляції та самовідновлення ландшафтних систем [14, с. 42].

Як наголошує О. Гарнага, ефективне сільськогосподарське землекористування – це процес формування економічно вигідних й одночасно екологічно збалансованих напрямів використання земель сільськогосподарського призначення за допомогою дієвих

економічних, екологічних, правових, організаційних і соціальних механізмів.

Рациональне використання землі в аграрних підприємствах має відповідати вимогам найповнішого їх введення у сільськогосподарський обіг та використання за прямим призначенням – для виробництва продукції [4, с. 43].

Важливість проблеми ефективного використання земель зумовлює необхідність визначення критеріїв і показників для оцінки ефективності землекористування.

Щоб визначити ступінь залучення земель підприємства до господарського обороту, знаходять показник повноти використання земель за формулою:

$$K_{\Pi} = \frac{P_{\Sigma}}{P_{\Sigma} + P_{\text{Р}}}, \quad (1)$$

де K_{Π} – коефіцієнт, який характеризує повноту використання

P_{Σ} – площа сільськогосподарських угідь;

$P_{\text{Р}}$ – площа резервних земель, які можуть бути освоєні й залучені до сільськогосподарського обороту, га.

Рівень інтенсивності використання земель характеризується виходом валової продукції у вартісному виразі на одиницю площі з урахуванням бальної оцінки і відображає досягнуту продуктивність земель:

$$P_{\text{І}} = \frac{B_{\Pi}}{P_{\Sigma} (B : 100)}, \quad (2)$$

де $P_{\text{І}}$ – рівень інтенсивності використання земель;

B_{Π} – вартість валової продукції, грн;

B – оцінка землі, бал [17].

Існують різні підходи до визначення ефективності використання земель: обчислення виходу продукції, валового чи чистого доходу, диференційної ренти та ін. [17, с.93-94].

Узагальнюючим показником при визначенні ефективності використання земель Я.І. Лютий вважає вихід валової продукції. Із погляду вченого важливим при цьому є врахування сумарних витрат на її виробництво. Врахування матеріальних і трудових затрат, на його думку, є недостатнім, оскільки земля має природну родючість та здатна сама без додаткових витрат виробляти певний обсяг продукції. Для одержання цього

обсягу людина втручається в процес виробництва й робить додаткові витрати при використанні землі. Тому при визначенні ефективності використання земель необхідно враховувати сумарні витрати.

Таким чином, ефективність використання землі визначають за формулою:

$$E = \frac{ВП}{P_z + P_{ВІР}}, \quad (3)$$

де $ВП$ – вартість валової продукції рослинництва на кадастровий гектар, грн;

P_z , $P_{ВІР}$ – відповідно ресурсні витрати землі та виробництва, грн [17, с. 97].

Отже, найважливішими показниками для оцінки ефективності використання сільгоспугідь є врожайність культур, виробництво окремих видів продукції рослинництва і тваринництва на одиницю земельної площі (сільгоспугідь, ріллі, посівів окремої культури), виробництво валової продукції сільськогосподарства з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, рівень рентабельності.

На нашу думку, під ефективністю використання земель у сільському господарстві необхідно розуміти економічний результат від використання сільськогосподарських земель, який характеризується відношенням одержаного ефекту (вираженого у натуральних і вартісних показниках) та площі з урахуванням якості й віддаленості земельної ділянки.

Останніми роками дискусія про ефективне використання земель у сільському господарстві вийшла на вищий міжнародний рівень. В умовах посилення глобальної продовольчої кризи, інших економічних і соціальних викликів сучасного світу питання ефективного землекористування, доступу до земельних ресурсів і гарантія прав на них постає одним з ключових важелів боротьби з бідністю, розвитку сільських територій та економічного процвітання багатьох держав. Дослідження та використання зарубіжного досвіду, на нашу думку, дозволить покращити регулювання управління ефективністю використання земель.

Із метою ефективного використання земель необхідно забезпечити реалізацію Доб-

ровільних керівних принципів із відповідального управління та доступу до земельних, рибних і лісових ресурсів у контексті національної продовольчої безпеки, які розроблені Міжнародною продовольчою організацією ООН та підписані Україною у 2012 році [30].

Добровільні принципи мають бути еталоном у створенні системи нормативно-правового забезпечення ефективності використання земель у сільському господарстві. Дотримання їх забезпечить ефективність використання земель. Сфера застосування Добровільних керівних принципів надзвичайно широка й може варіюватися від юридичних питань щодо визнання землеволодіння, операцій на ринках та інвестицій у землю, до питань створення прозорих систем діловодства.

Процес реалізації Добровільних керівних принципів відбувається на трьох рівнях: національному, регіональному і міжнародному.

На національному рівні необхідно створити платформу для обговорення питання щодо реалізації Добровільних керівних принципів за участю заінтересованих сторін. Першочергово слід розглянути та проаналізувати політичні, правові й інституційні установки з питань володіння та користування земельними ресурсами і розробити заходи щодо поліпшення земельного законодавства.

На регіональному рівні Добровільні керівні принципи мають бути включені до порядку денного регіональних організацій, які повинні сприяти виконанню їх у країнах-членах.

На міжнародному рівні Комітет із питань всесвітньої продовольчої безпеки був визнаний як глобальний форум для оцінки прогресу у здійсненні Добровільних керівних принципів. Країни-донори мають нести відповідальність за забезпечення того, що дотримуються стандартів, встановлених Добровільними керівними принципами [28].

Від моменту підписання Добровільних керівних принципів Україна повинна перейти до їх реалізації. Нами досліджено стан і запропоновано шляхи реалізації відповідних принципів в Україні (табл.).

Стан та шляхи реалізації Добровільних керівних принципів в Україні

Оригінальна назва	Переклад	Суть принципу	Стан і шляхи реалізації в Україні
Human dignity	Гідність людини	Визнання гідності, рівних та невід'ємних прав усіх індивідів (осіб, людей)	У ст. 3 Конституції України Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю
Non-discrimination	Відсутність дискримінації	Ніхто не повинен зазнавати дискримінації відповідно до закону та політики держави	Недосконале земельне законодавство України, яке потребує внесення змін у питання захисту вразливих верств населення. Дискримінація за своєю суттю у земельному питанні повинна бути відсутня взагалі
Equity and justice	Рівність та справедливість	Визнання того, що для забезпечення рівності між окремими особами може знадобитися в національному контексті визнання індивідуальних відмінностей (жінки, чоловіки, вразливі верстви населення), включаючи розширення можливостей щодо користування землею	Не реалізується у нашій країні. Необхідна розробка законопроектів та їх прийняття з питань розширення прав і можливостей людей щодо справедливого права володіння й доступу до земель для всіх жінок і чоловіків, молоді та вразливих верств населення в національному контексті
Gender equality	Гендерна рівноправність	Забезпечення рівних прав жінок та чоловіків, а саме рівними правами на володіння й доступ до земель, незалежно від їх цивільного та сімейного стану	За фактом не завжди в нашій країні жінки мають рівні права порівняно з чоловіками, що склалося історично. Необхідно рівнятися на європейський досвід стосовно захисту прав людини
Holistic and sustainable approach	Цілісний і сталий підхід	Визнає, що ресурси та їх використання взаємозв'язані й потребують комплексного підходу до управління ними	Часто закони мають суперечливий характер. Необхідно забезпечити комплексний та сталий підхід до ефективного управління сільськогосподарськими землями
Consultation and participation	Консультації та участі	Розвиток зв'язків із власниками земельних ресурсів та створення платформ для обговорення проблем земельного законодавства з метою його удосконалення	Часто в Україні проблеми земель замовчують, кожен вирішує свої питання самостійно, тоді як можна створити безкоштовні консультаційні центри з питань земельного законодавства для громадян, чії права порушені або можуть бути порушені
Rule of law	Верховенство закону	Прийняття рішень відповідно до чинного законодавства, ознайомлення громадян із законами	Чиновники часто ігнорують міжнародні регламенти стосовно збереження землі. Напрямом держави повинно стати дотримання не лише національних законодавчих норм, але й міжнародних документів і регламентів
Transparency	Прозорість	Політика землекористування повинна бути чітко визначена та широко висвітлена громадськості	Розробка наукових видань, інформаційних платформ для забезпечення повного висвітлення земельного законодавства та політики щодо використання сільськогосподарських земель у відповідних мовах і форматах, доступних для всіх
Accountability	Підзвітність	Кожна окрема особа, недержавний суб'єкт господарювання чи державна установа, які займаються земельними питаннями, повинні відповідати кожен окремо за свої дії, одночасно підпорядковуючись керівництву	Проголошується в Україні, але не завжди реалізується на практиці. Діяти ж необхідно відповідно до принципу верховенства закону та підпорядкованості
Continuous improvement	Постійне вдосконалення	Розробка країнами механізму управління землями	Необхідно удосконалити механізм моніторингу й аналізу сільськогосподарських земель

Джерело: Розробка автора.

Принципи гідності людини, відсутності дискримінації, рівності та справедливості, гендерної рівноправності мають одну на-
правленість – захист прав людини. Вони ви-

знають Людину як особу й індивідуума. Відповідно до даних принципів повинен відбуватися захист гідності людини шляхом жорсткого дотримання чинного законодавства. Ніхто не повинен зазнавати дискримінації у законах та політиці країни. Кожен має бути захищеним і мати право користуватися землею. Законотворець повинен чітко визначити та вписати у земельні норми й закони рівні права жінок і чоловіків, що буде конкретним заходом у забезпеченні Добровільних керівних принципів.

Принцип цілісності та сталого підходу необхідно застосовувати у розробці всіх норм і правил стосовно управління земельними ресурсами. При цьому необхідною умовою має бути визнання того, що природні ресурси та їхнє використання взаємозв'язані.

Принцип консультації й участі передбачає забезпечення активної та ефективної участі окремих осіб, що мають знання у галузі земельного законодавства, до консультацій і допомоги жителям країни.

Визнання закону як основного документа при прийнятті рішень стосовно питань володіння, користування та розпорядження землею; забезпечення доступу до земельного законодавства у доступних формах і мовах; дотримання законодавства стосовно землі забезпечують принципи верховенства закону, прозорості й підзвітності.

Принцип постійного вдосконалення передбачає розробку науково обґрунтованих

програм для забезпечення поточних поліпшень у питаннях управління землями.

Дотримання цих Керівних принципів має закласти міцний фундамент для їхньої реалізації. Вони повинні сформулювати чітке відчуття причетності в усіх заінтересованих сторін, сприяти необхідному діалогу між відповідними сторонами на всіх рівнях, а також надати можливість для створення або розширення партнерських відносин між заінтересованими сторонами, які працюють разом задля досягнення глобальних змін у галузі керівництва питаннями володіння.

Висновки. Таким чином, актуальним нині є дослідження сутності ефективного використання земель у сільському господарстві. Проведені нами дослідження дають змогу сформулювати визначення: ефективність використання земель у сільському господарстві – це економічний результат від використання сільськогосподарських земель, який характеризується відношенням одержаного ефекту (вираженого у натуральних та вартісних показниках) і площі з урахуванням якості й віддаленості земельної ділянки.

На основі європейського досвіду нами досліджено стан та шляхи реалізації Добровільних керівних принципів із відповідального управління й доступу до земельних, рибних і лісових ресурсів у контексті національної продовольчої безпеки в Україні. Дотримання принципів уможливить удосконалення земельного законодавства України, створення передумов для повнішої реалізації громадянами своїх прав на землю.

Список використаних джерел

1. *Андрейцев В.І.* Об'єкти земельних правовідносин за новим Земельним кодексом України / В.І. Андрейцев // Науково-практичні коментарі. – 2002. – №2. – С.14.
2. *Борисов А.Б.* Большой экономический словарь. Изд. 2-е перераб. и доп. / А.Б. Борисов. – М.: Книжный мир, 2006. – 860 с.
3. *Будзак О.С.* Екологобезпечне використання земель: теоретичні та практичні аспекти / О.С. Будзак. – К.: Аграр Медіа Груп, 2011. – 326 с.
4. *Гарнага О.* Теоретичні засади забезпечення раціонального землекористування / О. Гарнага // Економіст. – 2011. – № 12 – С. 41-44.
5. Государственный стандарт Союза ССР. Земли. Термины и определения. ГОСТ 26640-85 / Изд. офиц. – М.: Изд-во стандартов, 1989. – С.2.
6. *Гуторов О.І.* Оцінка земель і ресурсного потенціалу в сільському господарстві: теоретичні та практичні підходи : моногр. / О.І. Гуторов, І.О. Шарко; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Х.: ХНАУ; Вид-во “Точка”, 2012. – 256 с.
7. *Добряк Д.* Земля порядок любить / Д.Добряк // Уряд. кур'єр. – 2006. – № 48. – С. 10.
8. *Другак В.М.* Нова парадигма управління земельними ресурсами та землекористуванням в Україні / В.М. Другак, Р. М. Курильців, Н. А. Третяк // Земельне право України: теорія і практика. – 2012. – № 2. – С. 14-21.
9. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. Т. 1 ; за ред. С. Мочерного. – Львів: Світ, 2005. – 616 с.
10. *Загородній А.Г.* Фінансово-економічний словник. / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – К.: Знання, 2007. – 1072 с.
11. Земельний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : – <http://zakon.rada.gov.ua>.

12. Коноплицький В.А. Економічний словник. Тлумачно-термінологічний / В.А. Коноплицький, Г.І. Філіна. – К.: КНТ, 2007. – 580 с.
13. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : –<http://zakon.rada.gov.ua>.
14. Кінтач Ф. Землі України: категорії, право власності, стан використання, охорона : навч. посіб. / Федір Кінтач. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. – 240 с.
15. Лебеде́нко О.В. Розвиток ефективного використання землі суб'єктами аграрного господарювання / О.В. Лебеде́нко : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04. – Дніпропетровськ, 2009. – 24 с.
16. Липчук В.В. Ефективність використання земельних угідь у сільському господарстві : моногр. // В.В. Липчук, О. В. Лисюк. – Львів: СПОЛОМ, 2008. – 182 с.
17. Лютий Я.И. Прогнозирование и планирование использования земельных ресурсов: учеб. пособ. / Я.И. Лютий. – К.: Изд-во УСХА, 1991. – 136 с.
18. Мармұль Л.О. Регіональне управління та регулювання використання земельних ресурсів : моногр. / Л.О. Мармұль, В.А. Романова / – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 192 с.
19. Новаковський Н.Я. Шляхи удосконалення законодавчого забезпечення розвитку земельних відносин в Україні / Л.Я. Новаковський // Економіка АПК. – 2009. – № 3. – С. 21-23.
20. Носік В.В. Земля як об'єкт права власності / В.В. Носік // Вісн. Київського нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Серія Юридичні науки. – 2000. – Вип.38. – С. 34.
21. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / [Б.М. Данилишин, С.І. Дорогунцов, В.С. Міщенко, Я.В. Коваль та ін.]. – К.: РВПС України, 1999. – 716 с.
22. Про охорону земель : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : –<http://zakon.rada.gov.ua>.
23. Словник сучасної економіки МАКМІЛЛАН ; пер. з англ. – К.: “АртЕк”, 2000. – 640 с.
24. Титова Н. До концепції нового основного земельного закону України / Н. Титова // Право України. – 2000. – №4. – С. 69.
25. Федоров М.М. Трансформація земельних відносин до ринкових умов (доп.) / М.М. Федоров // Трансформація земельних відносин до ринкових умов : зб. матер. Одинадцятих річних зборів Всеукр. конгр. вчен. економістів-аграрників, К., 26-27 лют. 2009 р. / [Редкол.: П.Т. Саблук та ін.]. – К. : ННЦ ІАЕ, 2009. – С. 5-24.
26. Хвесик М.А. Інституціональні трансформації та фінансово-економічне регулювання землекористування в Україні : моногр. / М.А. Хвесик, В.А. Голян, А.І. Крисак. – К.: Кондор, 2007. – 522 с.
27. Шаманаев В.С. Эффективность использования земли в условиях индустриализации сельского хозяйства / В.С. Шаманаев. – М.: Колос, 1979. – 208 с.
28. A Brief Introduction to the Voluntary Guidelines on the Responsible Governance of Tenure of Land, Fisheries and Forests in the Context of National Food Security [Електронний ресурс]. – Режим доступу – <http://www.landportal.info>.
29. Oxford English Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : – <http://www.oed.com>.
30. Voluntary Guidelines on the Responsible Governance of Tenure of Land, Fisheries and Forests in the Context of National Food Security [Електронний ресурс]. – Режим доступу – <http://www.fao.org>.

Стаття надійшла до редакції 03.04.2014 р.

*

УДК 338.516.4

І.М. БРАТКОВА, аспірант*
Державна навчально-наукова установа
«Академія фінансового управління»

Роль державних цінних паперів у розвитку аграрного сектору економіки

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки спостерігається тенденція до зростання ролі аграрного сектору. Для нормального функціонування сільськогосподарські підприємства

постійно відчувають потребу в достатній кількості фінансових ресурсів. Часто власних коштів недостатньо для забезпечення необхідних потреб, а одержання їх із зовнішніх джерел є надто ускладненим. Тому важливе місце у розвитку аграрного бізнесу повинно відводитися державі.

Серед сучасних інструментів фінансування сільськогосподарських підприємств за

* Науковий керівник – В.Л. Осецький, доктор економічних наук, професор.
 © І. М. Браткова, 2014